

УДК 891.714-1

С.О. Зубенко, М.М. Журенко

**ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИЧНОЇ «ГЕОГРАФІЇ»
П. Г. АНТОКОЛЬСЬКОГО 1920-Х РР. І ПОЕЗІЯ ЙОГО
СУЧАСНИКІВ**

У поезії П. Антокольського 1920-х років створена особлива поетична «географія»: його вірші звернені не тільки до свого міста або країни, а й цілої низки країн і міст Західної Європи. У такій увазі до «географічних» координат нам бачиться відчутний вплив акмеїзму. Поети цієї течії присвячують свої вірші містам, будівлям, предметам архітектури, і «головну увагу приділяють ремеслу, майстерності, будівництву, а також логіці <...> Це пов'язано, як легко здогадатися, з вимогою художньої рівноваги, міри, гармонії, з формальною художньою досконалістю і завершеністю поетичного твору» [72, ч. 1, с. 436].

Разом з тим, в увазі до інших «городов и весей» проявилась й інша, більш потужна тенденція тих років, про яку справедливо пише Є.Р. Пономарьов. Він вважає, що множинність текстів російської літератури 1920-х–1930-х рр., пов'язаних з поїздкою на Захід, свідчить про формування свого роду метажанру «подорожі»: «Подорож до Західної Європи (а іноді і далі на Захід – у США) робить зовнішньополітичну позицію СРСР (соціополітичний аспект) і погляд радянського письменника (ментальний аспект) сюжетом літературного твору. <...> подорож на Захід за основним, найпоширенішим маршрутом, зумовленим як давніми культурними зв'язками Росії, так і напрямком радянської зовнішньої політики: Німеччина – Франція – Англія / США. Разом з тим, це маршрут руху соціалістичної ідеї, руху до світової (європейської) революції» [119, с. 18].

Вже наприкінці 1920-х років поїздки в Європу стають масовими. «Тепер радянський мандрівник живе в Європі довго, не просто ковтаючи враження, але занурюючись у міру можливості в

побут. Набагато ґрунтовнішими стають і описи подорожей. Вони здебільшого замислюються як цикл нарисів і послідовно, з номера в номер, друкуються в одній з радянських газет (одному з журналів). Потім цикл нарисів з'являється у вигляді окремої книги. Найбільш значущими результатами поїздок 1927 року стали книги В. Інбер «Америка в Париже» (1928), Л. Нікуліної «Вокруг Парижа (Воображаемые прогулки)» (1929), О. Форш «Под куполом» (1929). Цей ряд тревелогів, прагнучи до загальної схеми, розширює при цьому жанрові рамки.

Книги подорожніх нарисів В. Лідіна «Пути и вёрсты» (1927) та І. Еренбурга «Виза времени» (1931) включають в себе тексти різних років, що описують різні поїздки, де переважають європейські нариси кінця 1920-х років (друге видання «Визы времени», що вийшло в 1933 році, майже на третину доповнено нарисами 1931 року). Цикл Л. Сейфулліної «Из заграничных впечатлений» (1927), що друкувався в ленінградській «Красной газете», <...> увійшов до зібрання творів Сейфулліної 1931 року [119, с. 236]. Письменницька стратегія П. Антокольського, що опублікував свої вірші про Західну Європу однією книгою, цілком укладається в описану тенденцію.

Його вірші, присвячені іншим країнам і містам, склалися в окрему тематичну групу, яка дозволила поетові видати другу книгу віршів «Запад» (1926). Її склали твори, написані під впливом поїздки з Вахтангівським театром у Швецію і Німеччину у 1923 році.

Відомо, що П. Антокольський мав звичай групувати вірші у тематичні розділи у збірках своїх творів і давав їм ті ж назви, що і у раніше випущених збірках. Але ці розділи не повторювали змісту відповідних збірок, туди вводилися і вірші, написані після їх виходу. Вірші, включені в збірку «Запад», згруповані у чотири рубрики: «Запад», «Швеция 1923 г.», «Германия 1923 г.», «1914–1924». Вірш «Последний» став свого роду поетичним введенням. У збірці публікувалися вірші «Владыка», «Балаганный зазывала», «Немецкая выставка Межрабпома».

Вірші рубрики «Швеція 1923 г.» не відбивають спогади П. Антокольського про його враження від цієї країни. Їх пронизує відчуття жалю про безповоротно втрачене славне минуле. «...Впаянный в город гранит / На честное слово хранит / Пожизненное содержание» [6, с. 8], «Как встарь верно подданным лоском / Огнем никаким не полоскан / Нейтрального цвета брезент» [6, с. 8 – 9], море «бродит, как бурое пиво, / Чтоб Швеции крепче спалось». Камінь «у рыжего взморья» «горд, / Что с ним говорят Нибелунги, / Норманы, и Нансен и Норд» [6, с. 12].

У рубриці під назвою, як і вся збірка, «Запад», що відкривала книгу, жаль за померлим славним минулим стає наскрізним мотивом:

Европа! Ты помнишь? Когда
В зазубринах берега морского
Твой гений был юн и раскован
И строил тебе города <...>

Все было. И все это – вихрь.
Ты думала: дело не к спеху.
Ты думала: только для смеха
Кривлянье бедламов твоих [6, с. 5–6].

У вірші виникає несподіване зізнання ліричного героя, який бачив у Європі опору, який вважав, що саме у ній є порятунок від російських післяреволюційних негараздів: «Ты дремлешь, Европа, мой шаткий оплот, / Гипотеза самоубийцы. / Я имя твое, как последний пилот, / Шепчу перед тем, как разбиться» [6, с. 7]. Це істотно уточнює уявлення про образ ліричного героя П. Антокольського.

Мабуть, ліричний герой бачив у культурній Європі місце духовного порятунку, але зіткнувся з іншою реальністю:

И спиртом, и смертью от ночи разит.
И женскою нежностью дразнит.
Кончается тысячевёрстный транзит
Кончается песня. Sic transit [6, с. 7].

Віршу характерне поєднання сьогоденної дійсності з образами минулого, осмислення побутових деталей з філософською широтою погляду, завдяки чому вони набувають майже символічного значення, притаманного більшості творів, що були включені до збірки. У сучасників П. Антокольського у творах більше конкретики, і вона пов'язана з власною долею вигнанця.

У Німеччині ліричного героя поезії П. Антокольського зустрічає «туман готической страны», і корабель, який доставляє його туди, входить не просто у порт, а у «мрачный край дремот», і «город, как собрат-романтик / Протягивает руку мне» [6, с. 14]. П. Антокольський прагне знайти у Німеччині сліди літературної міфології. Особливо складна, у зв'язку з цим, семантика одного з центральних віршів «німецької» рубрики – «Ночной разговор». Поет звертається до Мефістофеля, про що свідчить епіграф з «Фауста». Ліричний герой вірша ніби зливається з героєм трагедії Й.В. Гете:

Ты же сам мне солгал, обещав,
Что на черных конях непогоды,
Что в широких, как юность, плащах
Мы прочимся сквозь вёрсты и годы [6, с. 15].

Приблизно це Мефістофель обіцяв Фаусту у Гете. Але ось власна характеристика ліричного героя більш складна і багатопланова. З одного боку, він фігура символічна: «Я – сумрак всех улиц и сцен, / Городов обнищавая роскошь». З іншого, – він не «персонаж философского действия»: «Я реален, как сток нечистот» [6, с. 15]. І це сплетіння фантастичного і реального здійснюється у кожній строфі, у кожній деталі: Мефістофель виростає «выше всех выросших цен». «...В пламени окон, / Города мои красной травой / Обрастают, как факельный Броккен» [6, с. 16]. «Красная трава» – язика полум'я, а «факельный Броккен» – вершина у горах Гарца, де відьми творили шабаш у Вальпургієву ніч.

В останній строфі твору Мефістофель і ліричний герой-Фауст міняються ролями: якщо раніше Мефістофель кликав Фауста «промчатся сквозь вёрсты и годы», то тепер це робить ліричний герой:

Это ночь. И уже до утра
Только час торговать ресторанам.
Как бы не опоздать до утра нам!
Не закуривай! Скоро пора [28, с. 69].

Образ Мефистофеля створений і Б. Пастернаком у вірші «Мефистофель» (1919). Два вірші зближує кольоропис: героя Й.В. Гете у обох поетів оточує червоний колір, ймовірно, що прийшов у вірші ХХ століття з трагедії «Фауст» великого попередника. У вірші П. Антокольського «красная трава», у Б. Пастернака «В чулках, как кровь, при паре бантов, / По залитой зарей дороге» [114, с. 114]. Поетичний сюжет у П. Антокольського передбачає «разговор» двох. У вірші Б. Пастернака «Мефистофель» дається алегорична постать, проте, як і у П. Антокольського, є лише її обриси:

Считая ехавших, как вехи,
Едва прикладываясь к шляпе,
Он шёл, откидываясь в смехе,
Шагал, приятеля облапя [114, с. 114].

Зближує вірш Б. Пастернака з поезією П. Антокольського на цю тему і поетичний образ грози, дощу.

Остання рубрика збірки – «1914–1924» – складається з двох віршів: «С полудня парило...» і «В миазмах пушечного мяса.....». Перше з них пізніше було передруковане і навіть піддалося невеликій, але суттєвій авторській доробці, а друге не було навіть видано і проаналізовано. Обидва вірші, як підтверджує сама назва рубрики, були написані у зв'язку з десятиріччям початку Першої світової війни, яка на той час була найжорстокішою і кровопролитнішою в історії людства.

У вірші «С полудня парило...» (інша назва «Июль четырнадцатого года») описується сама подія і реакція на нього:

И вот
По кабелю порхнула искра,
И ветер телеграмму рвет
Из хилых рук премьер-министра.
Над гарью городов гроза.
Скатилась жаркая слеза
По каменной скуле Европы.
Мрачнеют пары. Молкнет ропот.
И пары прячутся [6, с. 23].

Це метафорична картина початку першої світової війни, коли був зроблений «Тот выстрел по австрийской каске» [6, с. 23], створена з окремих деталей. Багато в чому по-цветаєвські поет передає атмосферу загальної плутанини, називаючи окремі предмети, які ніби і не пов'язані між собою, широко використовуючи метонімії:

Внизу – кровати, книги, семьи,
Газоны, лошади...
И вот
Черно на Марне и на Висле.
По линии границ и вод
Кордоны зоркие нависли [6, с. 23–24].

У першій редакції вірш закінчувався так: «Звонит браслетами гроза. / И с каждым мигом хорошеет / И бубен подняла, и с шеи / Мониста сыплются» [6, с. 24]. Пізніше поет замінив ці рядки іншими, завершивши вірш значно більш виразно і похмуро:

В полнеба выросла гроза.
Она швыряет черный факел
В снопы и жнивья цвета хаки.
Война объявлена [25, с. 12].

Нагадаємо, що саме так – «Война объявлена» – названо вірш В. Маяковського, який багато в чому співзвучний віршу П. Антокольського:

«Вечернюю! Вечернюю! Вечернюю!
Италия! Германия! Австрия!»
И на площадь, мрачно очерченную чернью,
Багровой крови пролилась струя! [95, т. 1, с. 91].

Другий вірш П. Антокольського малює вже картини війни і принесеного нею лиха:

В миазмах пушечного мяса
Роился червь, гноился гнев.
Под марлей хлороформных масок
Спал человек, оледенев [6, с. 24].

У цієї людини немає імені, він один з усіх. Разом з ним, тим «без вести пропавшим», «сам век пропал». У нього незліченна кількість облич, в тому числі і самого ліричного героя, і він, як і багато інших, хто доношує хакі, не може забути про ту грозу. Оголення людських страждань, використання натуралістичних деталей при описі страждань людини на війні, прозаїзація військової теми у ці роки увійшла у вірші багатьох поетів. Так, у вірші «Враг» (1914) Е. Багрицького теж зображений один невідомий чоловік – німецький солдат, який опинився на полі битви. Він також «гарматне м'ясо», у нього «сжимає разбитую ногу / Гвоздями подбитый сапог», йому заважає «медная каска», що сповзає «на влажный запыленный лоб», у нього «поблѣкли засохшие губы / Ружье задрожало в руке» [34, с. 230]. Поетом передано відчуття нелюдяності, жорстокості, самотності, безнадії, що охоплюють людину на війні, незалежно від того, на якій стороні вона воює.

Завершується збірка П. Антокольського «Запад» віршем з нехарактерною для поета назвою, яка більше підійшла б для газетної

статті, – «Немецкая выставка Межрабпома». Пізніше поет назвав його «Экспрессионисты». За змістом це як би поетична рецензія на названу виставку. Експресіонізм, який виник вже на початку століття і отримав особливе поширення у Німеччині досяг найбільшого розквіту після Першої світової війни, коли він відобразив підйом антивоєнних настроїв. Саме тоді «толпа метавшихся метафор / Вошла в музеи и в кафе» [6, с. 28]. У вірші відчувається незгода поета з відбором полотен для виставки, де цінне виявилось змішаним із другорядним:

Её сортировали спешно.
В продажу худший сорт пошёл.
А с дорогим, понятно, смешан
Был спирт и девка голышом [6, с. 28].

Але сам поет виділяє інше: відчуття «непогоды», яка «легла с четырнадцатого года / Походной картой на столе» [6, с. 28], «пораженческое небо», «пацифистскую траву», «смерть на лицах Пикассо» від «раскрашенных лубков». Художники виявилися нездатні відповісти на важливі питання сьогодення, які «стоят ребром»: для них «всё поросло одной травой». Підсумок діяльності, натхненної благими намірами, виявився безрадісний:

Остался гул в склерозных венах,
Гул времени в глухих ушах.
Сквозь вихорь измерений энных
Протезов раздаётся шаг [6, с. 29].

Більшість віршів, що увійшли до збірки «Запад», було написано під враженням першої поїздки П. Антокольського у Європу. Але країною, яка цікавила поета протягом усього його життя, і залишалася темою його творчості, була Франція. Франції він присвятив поеми «Робеспьер и Горгона», «Франсуа Вийон», «Коммуна 71 года», а також велику кількість віршів, де описана ця країна, і віршів, звернених до Франції.

Вже в ранніх творах П. Антокольського не раз згадуються Марсельєза, Бонапарт («імператор»), а також Жиронда, Жанна д'Арк, Notre Dame. У 1918 році був написаний, мабуть, перший вірш, цілковито присвячений Франції, – «1793». Він зберігся в трьох різних редакціях. Одну з них П. Антокольський опублікував у збірці «Стихотворения» (1929), потім перевидавав його ще тричі – в 1933, 1934 і 1936 роках. Незабаром він перестав включати його у свої збірки. Ще дві редакції з різних автографів опубліковані у книзі «Далеко это было где-то...»: одна, надрукована в основному корпусі, датована 1918 роком; інша, мабуть ще більш рання, відноситься до зими-весни 1918 року.

1793 рік – час, на який припали основні події якобінської диктатури. Молодий П. Антокольський позитивно писав про Марсельєзу – «... Летит по городу, крича – / И в крике – Марсельєза <...> И гул народных баррикад / Ответствует: Свобода!» [9, с. 46], «И сонмы ангелов затянут Марсельєзу...», «То Марсельєза в душных горнах, / В огромной кузнице мечты...» [9, с. 46]. Однак саму революцію він сприймав дещо інакше. У пізній редакції вірш починається так:

Нож Гильотена под гиканье рвани
Щёлкает по позвонкам.
Франция, будь Пантеоном своих упований!
Смерть, раскошешься, скупец!
Сборищам, клубам, судам, кабакам
В окнах приснился нормандский чепец.
Это Шарлотта Корде за корсажем
Прячет кинжал Немезиды, и век
Думает, как мы об этом расскажем,
Где ты проснуешься посмел, человек! [9, с. 135]

Революційний народ названий поетом «рванью», а підтримка ним революційного терору – «гиканьем». Франції судилося стати «Пантеоном своїх упований», тобто кладовищем своїх надій. Кінжал, яким контрреволюціонерка, пов'язана з монархістами, Шарлотта Корде

вбила Марата, названий «кинжалом Немезиды»: уособленням правого суду і заслуженої карі. За визначенням Міфологічного словника, Немезида «спостерігає за справедливим розподілом благ серед людей <...> і обрушує свій гнів <...> на тих, хто переступає закон» [97, с. 386]. Саме таке розуміння її функцій закріпилось у російській поезії, починаючи ще з Пушкіна, який писав у вірші «Кинжал»: «Лемносский бог тебя сковал / Для рук бессмертной Немезиды» [123, с. 151], і в «Бородинской годовщине»: «Они народной Немезиды / Не узрят грозного лица» [123, с. 327].

У вірші «Третья республика» (1928) міститься згадка про Французьку революцію, про те, що було «сто лет назад, немного раньше», за часів «Санкюлота». Французька революція – це «великанша», яка йшла «на битву с чучелами тьмы». Вона манила не «блеском роб» і пудрою – на площах «толклись колеса смертных фур», «прицел был зорок, / И были сабли наголо». Сьогоднішня Франція «встает из пепла и вранья, / Гравюр и мраморов и кружев, / Париж, любимица твоя» [28, с. 74–75]. Навіть заклик «К оружию!» Не може розворушити «великаншу»: вона «беспола и нема». Вона зрадила собі, коли «гражданский кодекс Бонапарта / Расплющил гнев священных прав». Настав «восьмидесятилетний сон», і вона поринула в безодню вульгарності, «толстеет, пьет аперитив», не пухне голова від яacobінського жаргону. Та й голови їй не треба, вона перетворилася на манекен, у якого «трясутся складки жировые / И груди – ядер тяжелей».

Схожі мотиви туги за минулим відчутні і у віршах циклу «Бульвар Сен Мишель», «Химеры», «Песня дождя», «Итог», що написані у ті роки. Поет відтворює не тільки картини Французької революції, а й всієї французької історії і культури. Він бачить її через іменасимволи: Війона, який шепоче свої «распутные стихи», Бальзака, який розплутує «ходы житейских дряг и драм», Декарта, який до хрускоти стиснув час у теоремі, Руссо. Але ця спадщина загублена і розтрачена:

И вот едят и пьют. Ползут в музеи. Лезут
На вышку Эйфеля. Болеют и блюют.

Вдыхают пудру, пыль и пепел «Марсельезы»,
Блуд мировых ревю, размер валют и блюд [28, с. 76].

П. Антокольський не намагався приховати суперечливість свого ставлення до Парижу. Вірш, що починався словами: «Париж! Я любил вас когда-то...», він закінчив строфою, яка підтверджує, що, незважаючи ні на що, ця любов не пішла у минуле:

Над пылью людского размола,
Над гребнями грифельных крыш
Ты всё-таки, всё-таки молод,
Мой сверстник, мой сон, мой Париж! [28, с. 74].

Саме до Парижу звертається поет у завершальному вірші рубрики, що називається «Итог». Його краси, «грустной и чёрной», не можна забути. Це для нього він повторює рядок, який ми вже зустрічали у іншому вірші цього циклу:

Ты всё-таки, всё-таки молод,
Ты всё-таки жарок и горд
Кипеньем людского размола
На площади Де-ля Конкорд [28, с. 78].

Париж є цінним для П. Антокольського насамперед тим, що в ньому, в самих назвах вулиць і площ жила пам'ять про великі події минулого, що відбувалися тут.

Поетична «географія» віршів П. Антокольського в 1920-ті роки характеризується розширенням меж, проникненням у його вірші прикмет західноєвропейських країн, міст, обрисів окремих предметів архітектури. У цьому, ймовірно, і слід вбачати вплив акмеїзму. Разом з тим, у його твори проникають відзвуки соціальних потрясінь, здійснюється спроба осмислити масштабні політичні катаклізми, що близькі пафосу поезії і прози письменників, котрі робили поїздки на Захід і випускали книги своїх нарисів і подорожніх нотаток.

Трансформується і образ ліричного героя П. Антокольського: аполітичного і байдужого до злоби дня, з'являється герой, що мав надію на духовний порятунок в Європі і розчарувався у ній. У віршах виражене презирство до міщанського самовдоволення і короткозорості європейських мешканців.

Література

1. Антокольский П.Г. Запад: стихи. Москва: Узел, 1926. 30 с.
2. Антокольский П.Г. Далеко это было где-то...: Стихи. Пьесы. Автобиографическая повесть. Москва: Дом-музей Марины Цветаевой, 2010. 464 с.
3. Антокольский П.Г. Пути поэтов: очерки. Москва: Советский писатель, 1965. 472 с.
4. Антокольский П.Г. Собрание сочинений: в 4 т. Москва: Художественная литература, 1971. Т.1.: Стихотворения и поэмы, 1915–1940. 526 с.
5. Антокольский П.Г. Стихотворения и поэмы. Ленинград: Советский писатель, 1982. 783 с.
6. История русской литературы XX – начала XXI века. Учебник для вузов в трех частях с электронным приложением. Часть II. 1925 – 1990 годы. Москва: Вадос, 2014. 512 с.
7. Маяковский В.В. Полное собрание сочинений: в 12 т. Москва: Правда, 1978. Т.1. 432 с.
8. Мифологический словарь. Москва: Советская энциклопедия, 1990. 572 с.
9. Пастернак Б. Стихотворения и поэмы. Москва: Художественная литература, 1988. 511 с.
10. Пономарев Е.Р. Типология советского путешествия. «Путешествие на Запад» в русской литературе 1920–1930-х годов: дис. на соискание учен. степ. доктора филол. наук: спец.: 10.10.10ю «Русская литература». Санкт-Петербург, 2014. 577 с.
11. Пушкин А.С. Стихотворения. Поэмы. Сказки. Москва: Художественная литература, 1977. 801 с.

Анотація

С.О. Зубенко, М.М. Журенко. Особливості поетичної «географії» П.Г. Антокольського 1920-х рр. і поезія його сучасників

Поезія Павла Григоровича Антокольського (1895–1978) належить до значних явищ російської літератури ХХ ст. Він творив у різні її періоди, які супроводжувалися кардинальною зміною світоглядних і культурних парадигм. Істориками літератури цей автор традиційно подається як радянський поет «другого» ряду, чиїм творам притаманне тематичне й жанрове розмаїття.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю введення у науковий обіг невивченої частини спадщини поета і осмислення її в контексті поезії пост символізму, до якої поетична творчість П. Антокольського 1910-х–1920-х рр. безсумнівно належить. Це надасть можливість заповнити прогалину в уявленні про особливості розвитку літератури того часу.

П. Антокольський як поет сформувався у Срібний вік російської поезії і пройшов шлях, що почався із захоплення символізмом, футуризмом і акмеїзмом. Як і багато його сучасників, він не був прихильником революції 1917 р., проте вписався в нову соціокультурну ситуацію, став відомим поетом, який мав своїх читачів і шанувальників. Перекодування його письменницької репутації дозволяє говорити про нього, як поета Срібного віку, з художнім і культурним багажем якого пов'язані особливості його віршів наступних років.

Виникнення теми Заходу в поезії П. Антокольського обумовлено трьома різними обставинами: біографічними, соціокультурними і естетичними. Біографічний аспект цієї теми пов'язаний з гастролями вахтангівського театру, що проходили по країнах Західної Європи. Соціокультурний аспект пов'язаний із загальною тенденцією 1920-х років – оскільки почастишали поїздки радянських письменників в Європу. Естетичний аспект – наслідування акмеїзму з його підвищеним інтересом до архітектури і пластичних мистецтв. Все це стало основою до розширення поетичної «географії» віршів П. Антокольського 1920-х років.

Ключові слова: символізм, акмеїзм, футуризм, пост символізм, традиція, наслідування, варіація.

Аннотация

С.А. Зубенко, М.Н. Журенко. Особенности поэтической «географии» П.Г. Антокольского 1920-х гг. и поэзия его современников

Поэзия Павла Григорьевича Антокольского (1895–1978) принадлежит к значительным явлениям русской литературы XX в. Он творил в разные ее периоды, которые сопровождались кардинальной сменой мировоззренческих и культурных парадигм. Историками литературы этот автор традиционно подается как советский поэт «второго» ряда, произведениям которого присуще тематическое и жанровое разнообразие.

Актуальность темы исследования обусловлена необходимостью введения в научный оборот неизученной части наследия и осмысления его в контексте поэзии постсимволизма, к которой, безусловно, принадлежит поэтическое творчество П. Антокольского 1910-х–1920-х гг. Это даст возможность заполнить пробелы в представлениях об особенностях развития литературы того времени.

П. Антокольский как поэт сформировался в Серебряный век русской поэзии и прошел путь, который начался увлечением символизмом, футуризмом и акмеизмом. Как и многие его современники, он не был сторонником революции 1917 г., зато вписался в новую социокультурную ситуацию, стал известным поэтом со своими читателями и ценителями. Перекодировка его писательской репутации позволяет говорить о нем, как о поэте Серебряного века, с художественным и культурным багажом которого связаны особенности его стихотворений последующих лет.

Возникновение темы Запада в поэзии П. Антокольского обусловлено тремя разными обстоятельствами: биографическими, социокультурными и эстетическими. Биографический аспект этой темы связан с гастролями вахтанговского театра, которые проходили в странах Западной Европы. Социокультурный аспект связан с общей тенденцией 1920-х годов – поскольку участились поездки советских писателей в Европу. Эстетический аспект – наследование акмеизма с его повышенным интересом к архитектуре и пластическим искусствам. Все это стало основой к расширению поэтической «географии» стихотворений П. Антокольского 1920-х годов.

Ключевые слова: символизм, акмеизм, футуризм, постсимволизм, традиция, наследование, вариация.

Summary

S.A. Zubenko, M.N. Zhurenko. Peculiarities of the poetic “geography” of P.G. Antokolsky in the 1920s and the poetry of his contemporaries

The poetry of Pavel Grigorevich Antokolsky (1895–1978) belongs to the significant phenomenon of Russian literature of XXth century. His work coincided with different periods of its development, accompanied by a radical change in the worldview and cultural paradigms. Having entered into poetry at the beginning of the century, P. Antokolsky is represented in the history of literature as a Soviet poet of the «second» rank, whose works are inherent in thematic and genre diversity. In his legacy, a significant place is occupied by poetic translations and literary criticism, as well as interest in the theater that manifested itself in various forms, which in the case of P. Antokolsky becomes «a mighty weapon of poetry» (V. Kaverin).

Topicality of the research is conditioned by the need to introduce the unexplored part of the poet's heritage into scientific circulation and to comprehend it in the context of the poetry of post-symbolism, to which the poetic work by P. Antokolsky of the 1910s–1920s undoubtedly belongs. This will make it possible to fill a gap in the notions about the peculiarities of the literature development of that time.

P. Antokolsky as a poet was formed in Silver Age of Russian poetry and passed the path that began with enthusiasm for symbolism, futurism and acmeism. Like many of his contemporaries, he was not a supporter of the revolution of 1917, but he entered into a new socio-cultural situation, became a famous poet who had his readers and admirers. The recoding of his writer's reputation allows us to speak of him as of the poet of the Silver Age, whose artistic and cultural baggage is associated with the peculiarities of his poems of later years.

The emergence of the theme of the West in the poetry of P. Antokolsky is due to three different circumstances: biographical, sociocultural and aesthetic. The biographical aspect of this topic is connected with the tours of the Vakhtangov Theater, which took place in Western Europe. Sociocultural aspect is associated with the general trend of the 1920s – as the trips of Soviet writers to Europe became more frequent. The aesthetic aspect is the inheritance of acmeism with its increased interest in architecture and the plastic arts. All this became the basis for the expansion of the poetic «geography» of the poems of P. Antokolsky in the 1920s.

Keywords: symbolism, acmeism, futurism, post-symbolism, tradition, imitation, variation.

Інформація про авторів

Зубенко Світлана Олександрівна – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова; вул. Маршала Бажанова, 17, м. Харків, Україна, 61000; <http://orcid.org/0000-0002-1035-6209>

Журенко Марина Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри світової літератури Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; вул. Валентинівська, 2, м. Харків, 61168, Україна; <http://orcid.org/0000-0002-3085-1565>